

BÖLÜM 5

YANIK VAKALARINDA BESLENME TEDAVİSİ

Tubay BOZKURT¹

Giriş

Yanık; cilt ve cilt altı dokuların sıcak, soğuk, elektrik, sürtünme, radyoaktif ve kimyasal maddelerle teması nedeniyle meydana gelen, ölüm ya da deformitelere neden olabilen önlenabilir yaralanmalar olarak tanımlanabilir (1-10). Yanık yaralanmaları bireyi ve aileyi fiziksel, mental ve emosyonel birçok yönde negatif olarak etkileyen ve dünya çapında morbidite ve mortaliteden sorumlu ciddi bir halk sağlığı problemidir (1,11).

Yanık vakaları, trafik kazası, düşme ve fiziksel şiddetten sonra dünyada dördüncü yaygın travmadır (12, 13). Dünya Sağlık Örgütünün verileri incelendiğinde, yanık vakalarının büyük bir oranının özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde olduğu ve bunların neredeyse üçte ikisini Afrika ve Güneydoğu Asya bölgelerinin oluşturduğu görülmektedir (10). Kesin olmamakla beraber Türkiye’de ise yaklaşık her yıl 200 bin kişi yanık yaralanmasıyla karşı karşıya gelmekte ve bu vakaların 15 bini hastanelerde yatış alarak tedavi edilmektedir. Dünyada ve Türkiye’de hastanede yatış alan yanık hastaların tedavi süresi diğer travmalara oranla daha uzun olmakta ve şiddetli yanıkların tam anlamda iyileşmesi ise aylarca hatta yıllarca sürebilmektedir (14).

Yanık sadece deriyi etkileyen lokalize bir durum olmayıp, beraberinde birçok sorunu getiren ve sürekli bakım ihtiyacı gerektiren bir travmadır (3, 6, 14). Yanık yaralanmalarında metabolik ihtiyaçlar yanığın hasar boyutuna göre değişkenlik

¹ Öğretim Görevlisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Evde Hasta Bakımı Pr., tbozkurt@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5348-5350

dikkate alınarak; hastanın enerji ihtiyacı, hastaya uygun beslenme öğeleri, hastaya uygun zaman ve beslenme yolu belirlenerek uygulanmalıdır.

Yanık travmasında beslenme tedavisi; yanık sonrası gelişebilecek malnütrisyon ve buna bağlı ileri düzey kayıpların engellenebilmesine, tekrarlı ve uzun süren hastane yatışlarının önüne geçilmesine, katabolizma etkilerinin en aza indirilmesine, mortalite ve morbidite oranlarının azalmasına katkı sağladığından yanık sonrası tıbbi tedavinin vazgeçilmez bir basamağını oluşturur.

KAYNAKÇA

1. Kaya M, Karaman Özlü Z. Yanık nedeniyle tedavi gören hastalarda yenilikçi teknoloji: Sanal gerçeklik. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 2022; 31(1): 46-51.
2. Güngör S, Andı S. Yanık ve Donmada Acil Hemşirelik Bakımı. Gündüz ES (ed.), *Sağlık & Bilim 2022: Acil Cerrahi Hemşireliği* içinde. İstanbul: Efe Akademi; 2022. p. 55-66.
3. Durmuş M, Muhsiroğlu Ö, Yapıcı AK, et al. Yanıkta Tıbbi Beslenme Tedavisi. *Turkish Journal of Plastic Surgery*. 2016; 24(4): 166-172. doi: 10.5152/TurkJPlastSurg.2016.2057
4. Özkaya NK, Alğan S, Akkaya H. Yanıklı hastanın değerlendirilmesi ve tedavi yaklaşımının belirlenmesi. *Ankara Medical Journal*. 2014; 14(4): 170-175. doi:10.17098/amj.10837
5. Rousseau AF, Losser MR, Ichai C, et al. ESPEN endorsed recommendations: nutritional therapy in major burns. *Clinical Nutrition*. 2013; 32: 497- 502
6. Zor F, Ersöz N, Külahçı Y, et al. Birinci basamak yanık tedavisinde altın standartlar. *Dicle Tıp Dergisi*. 2009; 36(3): 219-225.
7. Tulumtaş ÖS, Şimşek E. Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Yanık Yönetimi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 2023; 32(2): 83-90
8. Vural F, Özer Özlü NG. Yanıklı Hasta Bakımında Güncel Rehberlerin Önerileri. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2020; 17(2): 187-93. doi:10.5222/HEAD.2020.07088
9. Karşıdağ S, Sızmaz M. Yanıklar. Çetinkaya E (ed). *Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi* içinde. İstanbul: Galenos Yayınevi; 2021. p. 1-9.
10. WHO. *Burns*. 6March2018. (02.07.2023 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/burns> adresinden alınmıştır).
11. Gümüş K, Kahraman Özlü Z. İhmal Edilen Bir Hemşirelik Bakım Alanı: Yanık Bakımı. *Bozok Tıp Dergisi*. 2017; 7(4): 72-79.
12. Akkoç MF, Özdemir M. Dicle Üniversitesi Yanık Merkezinde 2011-2020 Yılları Arasında Tedavi Edilen Yanık Hastalarının Epidemiyolojik Olarak İncelenmesi. *Dicle Tıp Dergisi*. 2022; 49(1): 229-235. doi:10.5798/dicletip.1086407
13. Sabuncular G, Acar Tek N. Yanık Yaralanmalarında Enerji Metabolizması ve Enerji Gereksiniminin Belirlenmesinde Güncel Yaklaşımlar. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017; 2(3): 184- 191. doi: 10.5336/healthsci.2016-52847
14. Karahan S, Sezer Ceren RE, Ünsaldı M. Yanık Hastasının Beslenme Gereksinimi: Güncel Öneriler. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2021; 6(3): 249-258. doi: 10.51754/cusbed.881133

15. Young AW, Graves C, Kowalske KJ, et al. Guideline for burn care under austere conditions: special care topics. *Journal of Burn Care & Research*. 2017; 38(2): 497-509. doi: 10.1097/BCR.0000000000000369
16. Grammatikopoulou MG, Theodoridis X, Gkiouras K, et al. AGREEing on guidelines for nutrition management of adult severe burn patients. *Journal of Parenteral and Enteral Nutrition*. 2019; 43(4): 490-496. doi: 10.1002/jpen.1452 wileyonlinelibrary.com
17. Özer F, Zor F, Dal D, et al. Yüzde 87 Yanıklı Hastaya Yaklaşım: Olgu Sunumu. *Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Dergisi*. 2014; 22(1): 22-29.
18. Talan L, Altıntaş ND. Yoğun Bakımda Organ Yetmezliklerinde ve Özel Hasta Gruplarında Nütrisyon Uygulamaları. *Türkiye Klinikleri J Intensive Care-Special Topics*. 2017; 3(2): 85-93.
19. Sobotka L. Klinik Nütrisyonun Temelleri (H.Gündoğdu Çev.Ed.). Yanık Hastalarında Nütrisyon Desteği. Bayt Bilimsel Araştırmalar. Ankara. 2013.s.563-73.
20. Aydın Sayılan A, Seyhan Ak E, Kanan N. Yanıklarda Akut Dönem ve Hemşirelik Bakımı. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2018; 5(3): 485-493. doi: 10.17681/hsp.377452
21. Bozkurt T. *Nütrisyon tedavisi alan hastaların tedaviye ilişkin görüşleri, kaygı düzeyleri ve sağlık ekibinden beklentilerinin belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2020
22. Clark A, Imran J, Madni T et al. Nutrition and metabolism in burn patients. *Burns & trauma*. 2017; 5: 11, 1-12. doi: 10.1186/s41038-017-0076-x
23. Vivo C, Galeiras R, Del Caz, MDP. Initial evaluation and management of the critical burn patient. *Medicina Intensiva*. 2016; 40(1): 49-59.
24. Aydoğan C, Ekici Y. Yanık Hastalarında Beslenme/Nutrition Support in Burn Patients. *Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi*. 2012; 10(2): 74-83. doi: 10.4274/tybdd.10.12
25. Williams FN, Branski LK, Jeschke MG, et al. What, how, and how much should patients with burns be fed? The *Surgical clinics of North America*. 2011; 91(3): 609-629. doi: 10.1016/j.suc.2011.03.002
26. Öztürk D, Akyolcu N. Ciddi Yanıklı Hastanın Acil Dönemdeki Bakımı. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2016; 24(1), 49-58.
27. Ete G, Chaturvedi G, Barreto E, et al. Effectiveness of Parkland formula in the estimation of resuscitation fluid volume in adult thermal burns. *Chinese Journal of Traumatology*. 2019; 22(02):113-116. doi: 10.1016/j.cjtee.2019.01.006
28. Zodda D. Calculated decisions: Parkland formula for burns. *Pediatric Emergency Medicine Practice*. 2018; 20(2): 1-2.
29. Türkoğlu İ, Ilgaz F, Yalçın T, et al. Hastanede yatan yetişkin hastalarda malnütrisyon prevalansı: Dört farklı beslenme tarama aracının karşılaştırılması. *Beslenme ve Diyet Dergisi*. 2015; 43(2): 135-142.
30. Arıcan Alıcıkuş A. Onkoloji Hastalarında Nütrisyonel Bozuklukların Tanısı ve Takip Yöntemi. *Turkish Journal of Oncology*. 2020; 35(1): 22-35. doi: 10.5505/tjo.2021.2650
31. Ranasinghe RNK, Biswas M, Vincent, RP. Prealbumin: the clinical utility and analytical methodologies. *Annals of Clinical Biochemistry*. 2022; 59(1): 7-14. doi: 10.1177/0004563220931885

32. Sarıtaş Yüksel E, Topal F. İntestinal Psödo-Obstrüksiyonda Beslenme. *Güncel gastroenteroloji*. 2014; 18(1): 101-105.
33. Gündoğdu T, Acar Tek N. Anoreksiya Nervoza Hastalarında Enerji Harcamasının Belirlenmesinde Kullanılan Güncel Yöntemler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019; 10(3): 320-326.
34. Sungurtekin H, Karakuzu S, Serin S. Energy Expenditure in Mechanically Ventilated Patients: Indirect Calorimetry vs Predictive Equations. *Yoğun Bakım Dergisi*. 2019;10(1):7-12. doi: 10.33381/dcbbybd.2019.1951
35. Çelebi D, Yılmaz E. Cerrahi hastalarda enteral ve parenteral beslenmede kanıta dayalı uygulamalar ve hemşirelik bakımı. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019; (7): 714-731.